

Psykologer og brukere – fra behandling til samhandling?

Anne Grethe Klunderud

Et jubileum en gylden anledning til å reflektere over dagen i dag, og sette kursen for årene fremover. I så måte er en 75-åring i organisasjonssammenheng kanskje akkurat passe gammel? Ikke stivnet i tradisjoner, tenkning og ideer ingen nesten ikke lenger kjenner opphavet til, men moden nok til å stå trygt selv om landskapene skifter.

For landskapene skifter raskt om dagen. Helsevesenet var lenge unntatt de demokratiske spillereglene som gjaldt i samfunnet for øvrig, men nå er borgernes rett til medvirkning i ferd med å vinne innpass også der. Det kan riktignok se ut som om det psykiske helsevernet har større utfordringer knyttet til dette enn helsetjenesten for øvrig. Makt og avmakt synes i sterkere grad å være relevante begreper innenfor denne delen av helsetjenesten. Profesjonene i psykisk helsevern har kanskje en større grad av definisjonsmakt enn innenfor helsesektoren for øvrig og kanskje mindre å tjene på å endre praksis? Somatiske diagnoser gir ikke like stort rom for fortolkning, og mulighetene for behandling mot den enkeltes samtykke er heller ikke så fremtredende. Fortsatt er det slik at diagnoser i altfor stor grad blir fremstilt som prognoser, ofte svært pessimistiske prognoser også. Det er vel derfor på sin plass å spørre om hvordan psykologenes praksis kan utvikles slik at enkeltmennesket gis håp og sikres beslutningsrett i eget liv.

Opptrappingsplanen for psykisk helse medførte store endringer i de psykiske helsetjenestene. Samhandlingsreformen som vår tidligere helseminister lanserte før sommeren, medfører ytterligere endringer i kjente strukturer. Enda mer av det helsefaglige ansvaret skal legges til kommunene, og mens vi tidligere snakket om utforming av tjenester etter LEON-prinsippet, er det nå BEON (Beste Effektive OmsorgsNivå) som skal i høysetet. Erfaringene etter opptrappingsplanen tilsier at motkreftene vil bli store også denne gang. Kanskje ikke i første rekke på forvaltningsnivåene, men på utøvernivået. Er psykologene klare for endringen? Er strategiene klare slik at endringene ikke går ut over tilbudet til de som trenger hjelp, men blir utformet slik at tjenestemottakerne sikres tjenester på BEON ute i kommunene?

Samhandlingsreformen skal forebygge behovet for helsetjenester. Det medfører et økt behov for kunnskap om hva som forårsaker dårlig psykisk helse, og hva som hjelper folk på bena igjen. Det foreligger en del kunnskap om årsaker til psykisk uhelse, men forskning på bedring er det altfor lite av. Og i altfor stor grad er den forskningen som foreligger, basert på institusjonsmiljøer. Kunnskapssamfunnet vi er en del av, stiller stadig større krav til det som anses som gyldig kunnskap, men det er kanskje på tide å endre forskningspraksisen slik at den i større grad er relevant for miljøene det skal forskes på? Ikke minst slik at forskningen oppleves som relevant for den gruppa forskningen er ment å hjelpe. Nå er tiden inne for en bredere debatt om hvordan og av hvem kunnskap gyldiggjøres.

Det alvorligste bruddet på samhandling er underkommunisert. Det er den manglende samhandlingen mellom tjenestene og tjenestemottakerne

Samhandling er ikke et nytt begrep. Manglende samhandling mellom behandlingsnivåene har vært belyst og forsøkt løst i utallige utredninger og rapporter. Men det alvorligste bruddet på samhandling er kraftig underkommunisert, og har i liten grad vært gjenstand for granskning. Det er

den manglende samhandlingen mellom tjenestene og tjenestemottakerne som medfører at mennesker med hjelpebehov avvises når de ber om hjelp. Dette medfører at langt flere enn nødvendig utsettes for tvang, fordi de ikke blir tatt på alvor når de selv definerer et hjelpebehov. Det er det alvorligste bruddet i forhold til samhandling, og omtales i liten grad i andre rapporter enn Helsetilsynets. Her har vi som organisasjoner et felles ansvar for å sikre at denne praksisen brytes, og vi bør inngå et forpliktende samarbeid rundt dette. Bernt-utvalget, der også Psykologforeningen deltok, kom med en klar anbefaling om at det skulle nedsettes et lovutvalg for å gjennomgå eksisterende lovgivning. I tillegg anbefalte de en klarere implementering av Handlingsplan for reduksjon og kvalitetssikring av tvang. Å sikre at dette blir en realitet, bør være en god felles målsetting både for Psykologforeningen og Mental Helse.

Helsetilsynet peker i sine rapporter på at lover og regler brytes. Når dette skjer i så stor grad som nå, er det fristende å hevde at utdanningene i for liten grad er tilpasset virkeligheten der ute. Og at rammeverket, for eksempel lov om psykisk helsevern, har utspilt sin rolle. Selv om praksisfeltet endres, henger ikke kunnskapsgrunnlag og rammeverk med. Utfordringen blir da å klargjøre hva oppgavene skal være, og tilpasse utdanninger og rammeverk til dette.

I skrivende stund er både valgkamp og årets Verdensdag for psykisk helse avsluttet. Selv om Psykologforeningen og Mental Helse gjorde noen felles forsøk på å sette psykisk helse på dagsordenen, lyktes vi vel ikke helt med det. Vi får planlegge bedre inn mot kommunevalget om to år. Verdensdagen for psykisk helse, derimot, er en årlig begivenhet. Antallet arrangementer øker jevnt og trutt, og stadig flere grupper involveres i arbeidet. Dagen brukes av tjenestene til å informere om sine tilbud, og de samarbeider ofte med brukermiljøene om stands og lignende. Det er derfor beklagelig at svært få fastleger, psykiatere og psykologer deltar i dette arbeidet hvor nettopp samhandling er i høysetet.

Litt ros og litt ris. Litt tilbakeblikk, men mest fremtidsperspektiv. Som det seg hør og bør når man skal hilse en 75-åring som bare er i startgropa. Mental Helse takker for det samarbeidet vi har hatt, og håper at dette kan fortsette også i årene fremover. Både fagstemmene og brukerstemmene må til skal vi klare å skape kunnskapsgrunnlag og rammeverk for en fremtidig psykisk helsetjeneste. Men ikke minst har vi i fellesskap masse kunnskap om hva som skal til for at mennesker skal unngå å trenge helsetjenester, så kanskje kan vi i fellesskap gjøre en innsats for å legge litt press på samfunnsutformingene. u